

Mill: Moral grundet på nytte/lykke princippet

”at den Lykke, der betragtet som formål ... ikke er den handlendes egen lykke , men alle de vedkommendes. Hvad angår forholdet mellem den handlendes egen lykke og andres fordrer nytteteorien af ham, at han skal være lige så strengt upartisk som en uinteresseret og velvillig tilskuer. I Jesu af Nazareth’s gyldne lære finder vi denne nytteteoriens ånd fuldstændigt udtrykt. At handle mod andre, som man vil, at andre skal handle mod en selv, at elske sin næste som sig selv, det er idealet for nytteteoriens moral.

utilitarismen

Som midler til at komme dette ideal så nær som muligt vil nytteprincippet udfordre, først, at lovene og samfundsordenen skulle stille hvert enkelt individs lykke eller (med et mere praktisk udtryk) interesse i så fuldstændig en harmoni som muligt med det heles interesse, og dernæst, at opdragelsen og den offentlige mening, som har så stor en magt over de menneskelige karakterer, skulle bruge denne magt således, at de i hvert enkelt menneskes sind tilvejebringer en uopløselig idéassociation mellem tanken om hans egen lykke og en sådan livsførelse, der både gennem undladelse og iværksættelse af handlinger har den universelle lykke til formål.”

(Fra John Stuart Mill: Utilitarisme. Overs. af George Brandes).

Jeremy Bentham

Mennesket søger at opfylde sin egen egen-interesse.

Denne kan udtrykkes unuanceret ved, at samvittighed, moralsk retskaffenhed og moralsk pligt er synonyme med "kærlighed til omdømmet". Vi begrænser vor selvudfoldelse af frygt for andres mening og af frygt for loven og religionens trussel om straf.

Egeninteressen indebærer således ingen intuitiv omsorg for det andet menneske eller for fællesskabet. Sådanne følelser er rent strategiske.

"Men alt hvad han anerkender af ansporende eller undertrykkende principper – i denne eller en anden verden – er enten egenkærlighed eller kærlighed eller had til andre følende væsener." (,. 59)

(Mills essay om Bentham)

Mill's værdi-parametre

- * Samvittighed (godkendende eller anklagende)
  - * filantropi,
  - * ømhed for Gud eller mennesker
  - * moralsk pligt
  - * moralsk retskaffenhed
  - * ønsket om at være fuldkommen
- * at udøve en værdihandling for dens egen skyld
  - * æresfornemmelse
  - * personlig værdighed

Mill's værdi-parametre

*den følelse af personlig opstemthed og degradering, som optræder uafhængigt af andre menneskers mening eller endog på trods af den

*kærligheden til skønhed, kunstnerens lidenskab

*kærligheden til orden,

*kærligheden til ensartethed,

*kærligheden til overensstemmelse i alle ting og til disses tilpasning til deres mål

*kærligheden til magt, ikke i den begrænsede form at have magt over andre menneskelige væsener, men absolut magt, magten til at gennemføre vor vilje

Mill's værdi-parametre

*kærligheden til handling,

*tørsten efter bevægelse og aktivitet, et princip der næppe kan siges at have mindre indflydelse på det menneskelige liv end dets modsætning,

*kærligheden til ro og bekvemmelighed

*"sympati", der omfatter de mere komplicerede former for denne følelse – kærlighed til det at elske, behovet for sympatiserende støtte eller for ting, der kan vække ens beundring og ærbødighed

*Frihedskærlighed

(fra Bentham essayet og fra Utilitarianismen)).

Erkendelsesteori

Naturalisme

Realisme

Radikal empiricisme:

Al viden stammer fra erfaring (a posteriori)

Modificeret associations-teori

Induktion over sansedata

Sprogteori: Denotation og konnotation

Bevidstheden er en tabula rasa i en kontekst

Formningen af bevidstheden/karakteren: ethologi

Fænomenalisme, noumenon, Relativity of Human Knowledge

Etik og ontologi

Vores vilje er fri, fordi vi kan ændre vores moralske karakter

Den praktiske fornuft er fundamental

Det er fænomenet og begrebet "nytte"

[T]he general principle to which all rules of practice ought to conform, and the test by which they should be tried, is that of conduciveness to the happiness of mankind [...] the promotion of happiness is the ultimate principle of Teleology. (*System*, VIII: 951)

Nytteprincippet baseres på lykke (happines), der baseres på lyst (pleasure)

Frihed er afgørende og dermed demokrati

Lykkeprincippet

Mills bevis for lykke-princippet i bogen "Utilitarianism":

desirability: at lykke er værd at begære som et formål,

exhaustiveness: at kun lykke er værd at begære som et formål,

Impartiality: at enhver persons lykke er et ligeværdigt mål

"By happiness is intended pleasure, and the absence of pain; by unhappiness, pain, and the privation of pleasure" (*Utilitarianism*, X: 210)

Nogle glæder har højere kvalitet end andre: moralske dyder, intellektuelle nydelser, følelser og fantasi. De styres af den praktiske fornuft, der har tre momenter: moral, klogskab og skønhed.

C. S. Peirce 1839-1914

Pragmatismens (pragmaticismens) grundlægger

Prágma (práxis, práttein, péras): ting, mening, begivenhed, handling.

Logiske slutningsformer

Deduktion: All balls in this urn are red; all balls in this particular random sample are taken from this urn; therefore, all balls in this particular random sample are red.

Induktion: All balls in this particular random sample are red; all balls in this particular random sample are taken from this urn; therefore, all balls in this urn are red.

Abduktion: All balls in this urn are red; all balls in this particular random sample are red; therefore, all balls in this particular random sample are taken from this urn.

Abduktion

Det overraskende faktum, C , observeres
Hvis A er sand, vil C følge heraf
Derfor er der grund til at antage at A er sand

Abduktion og serendipitet

Forskningslogisk udvikling gennem fallibilisme

Fase-1: abduktion: finanskrisen. Hvad er dens årsager. Hypotese-A: pengemængde.

Fase-2: deduktion. Andre konsekvenser uddrages af hypotese-A: inflation.

Fase-3: induktion. Eksperimenter, der be/afkræfter konsekvenserne: Inflation.

Positive og negative loops

Pragmatisk empirisme

Et klart begrebs mening består i summen af dets praktiske konsekvenser. Det må kunne give anledning til observationer, eller målinger (Einstein).

Erfaring består af tegn ikke sansedata: *seméiosis*. Virkeligheden kaldes "phanerón", det, der står frem (phaneroskopi). Det er tegn: kvaliteter, relationer, former, elementer, begivenheder, tilstande og vaner. De har mening, betydning og fortolkninger.

Tegnet er tredelt: ***representant, interpretant og objekt.***

Interpretanten er selv et tegn og så fremdeles

Alt udvikler sig hele tiden. Naturlovene er vaner og naturen som totalitet er hinsides lovmæssigheder: *tychisme*, men alting hænger sammen: *synechisme*, og *agapeisme*, kosmisk spontanitet

semiotikken

Semiotikkens højeste triader:

Firstness, Secondness, Thirdness

Mulighed, virkelighed, nødvendighed

Kvalitet, faktum, vane (lovmæssighed)

Spekulativ grammatik, spekulativ kritik, spekulativ retorik

Tegn er quali-tegn, sin-tegn, eller legi-tegn, i forhold til, om de betegner rene kvaliteter, individuelle begivenheder og tilstande, eller vaner (love)

Semiotikken

Semiotikkens triader:

Tegn (representamen), interpretant, objekt
interpretanten har tre former:

Rhemet (ord, begreb), udsagnet, argumentet

**OG tre perspektiver: emotionel, dynamisk, logisk
objektet**

Ikon (henvisning gennem lighed: grønt lys)

Indeks (henvisning gennem kausal relation: vejrhane)

Symbol (henvisning gennem konvention: ordet "glæde")

Etik og disciplin-hierarki

Æstetik (Aristoteles: det gode for det godes skyld)

Etik (er underkastet æstetik, der studerer det gode i sig selv)

Logik (er underkastet ideen om det gode)

At binde det gode til gode handlinger er for kompleks en opgave,
godhed kræver brug af intuition

Religion: Gud har realitet, men ikke eksistens

Alt er ånd (pan-psychisme), og det materielle og det åndelige glider over
i hinanden

Pragmatismens fixpunkter

Anti-determinisme

Anti-dualisme, anti-cartesianisme

Anti-fænomenalisme

Bevidstheden er intentionel

Tænkning og mentale forestillinger er vaner

Sandhed handler om praksis og er IKKE a priori

En teoris betydning handler om dens relevans for praksis

filosofi skal bidrage til demokrati

Forholdet mellem bevidsthed, krop og verden er interaktivt

Sproget er ekspressivt (anti-semiologi)

Mental aktivitet er situeret og inkorporeret

Tænkere: inspiration, ligheder, kritik

Aristoteles,

Duns Scotus,

Kant, Hegel, Fichte

Mill

Kontinental fænomenologi: Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty

Whitehead

Wittgenstein, Habermas

Neo-pragmatikerne (Rorty)

konstruktivismen

John Dewey 1859-1952

Filosofisk naturalisme, funktionalisme og instrumentalisme.

Darwinistisk perspektiv med socialt fokus: mennesket er et handlende væsen,
først derefter tænkende

Vi er situerede

og tænkning er socialt og kulturelt inkorporeret

Dualismene mellem krop og bevidsthed, natur og kultur, selv og samfund,
fornuft og følelse, skal ophæves

Viden er en måde, hvorpå organismer, der kan tænke og tale, håndterer
problemer

Bevidstheden er aktiv: erfaring er skabende, eksperimenterende, tilordnende,
og innoverende,

Dewey

Eksperimentel idealisme

Psykologisk funktionalisme: kritik af "stimulus-respons modellen"
("reflex arc")

Denne model går fejl af erkendelsens interaktive væsen. Organismer modtager ikke data passivt for derefter at reagere, de interagerer kontinuerligt med omgivelserne i kumulative spiraler. Kun sådan kan læring forstås, og erkendelse og læring har samme mekanismer

Intentionalitätsbegreber: mål og interesser

Erfaring er en søgeproces, den er æstetisk

Dewey

Ligheder med Platon: filosofien er hyfégesis: undervisende,

Zétesis: søgende, eksperimenterende,

Agonistisk: konfronterende

Gymnastisk: øvende

Selvkritisk: peirastisk

Tværfaglig praksis, integration af filosofi med naturvidenskaberne

Dewey

“(HNC, MW14: 22, 21). Som sin lærer Peirce fokuserer Dewey på begrebet ”vane”. Vaner er ikke kræfter, der venter på at blive vakt, men ”energetic and dominating ways of acting”, som bestemmer det vi gør, og det vi er: “All habits are demands for certain kinds of activity; and they constitute the self.”

Bevidsthed er hverken en substans, en container, eller et sæt af fysiske tilstande, det er ren aktivitet:

erindring; opmærksomhed; formål; omsorg; påvirkning, følelse, vilje, og forestillingskraft.

Dewey

Deweys etik søger at undgå monokausale beskrivelser af motiver og adfærd i form af endegyldige mål, pligter og værdier.

I modsætning til Peirce's etik foretrækker Dewey forskellige, velbegrundede metoder til at behandle nye og moralsk mangetydige situationer. Han afviser gavnigheden af afgrænsede, generelle, og ultimative værdier. Den eneste værdi han accepterer er "vækst".

Disse holdninger er åbenlyst uheldige.

Politik: "genfødt liberalisme" baseret på social bevidsthed, og med instrumentalistisk reviderede, centrale, politiske kernebegreber:
frihed og rettighed.